

14. LEO FESTIWAL

Andrzej Kosendiak
dyrektor generalny

Ernst Kovacic
dyrektor artystyczny

4.06.2023

niedziela, 17.00
Wrocław, NFM, Sala Główna

Opery dziecięce

Ernst Kovacic – dyrygent

Soliści dziecięcy:

Jaśmina Kotusz – Policjantka

(w: P. Hindemith *Wir bauen eine Stadt*)

Mateusz Kępski – Brundibár

Mateusz Złomek – Pepiček

Julia Dworczyk – Aninka

Paweł Gurgul – Lodziarz

Jan Szydłowski – Piekarz

Antoni Szydło – Mleczarz

Izabella Winnik – Wróbel

Aleksandra Renkas – Kocur

Milena Kluczyńska – Pies

Artur Rudnicki – Policjant

Stanisław Adamus – Lekarz

Zuzanna Steinmetz – Mama

(w: H. Krása *Brundibár*)

Chór Chłopięcy NFM

Chór Dziewczęcy NFM

Małgorzata Podzielny – kierownictwo artystyczne Chóru

Chłopięcego NFM i Chóru Dziewczęcego NFM

NFM Orkiestra Leopoldinum

Maciej Ćwieluch – reżyseria

Program:

Paul Hindemith (1895–1963)

Wir bauen eine Stadt – opera dziecięca [18']

Libretto: Robert Seitz

Przekład: Justyna Skoczek

Hans Krása (1899–1944)

Uwertura na małą orkiestrę [6']

Brundibár – opera dziecięca (wersja praska) [30']

Libretto: Adolf Hoffmeister

Przekład: Daniel Wyszogrodzki (na podstawie angielskiej wersji libretta Tony'ego Kuschnera)

Koncert dla dzieci w wieku od ósmego roku życia.

W bajkach dobro zawsze zwycięża, w rzeczywistości niekoniecznie tak się dzieje. W *Wir bauen eine Stadt* Paula Hindemitha dzieci o nieskażonej przez cywilizację świadomości budują od podstaw znakomicie funkcjonujące, nowoczesne społeczeństwo. W *Brundibárze* Hansa Krásy, dzięki odwadze i zorganizowaniu, a także przy wsparciu przyrody, udaje się pokonać tyrana oraz zwalczyć przemoc i biedę. Nie traktujmy optymizmu wyrażonego w obu dziecięcych operach, które usłyszemy podczas finałowego koncertu 14. Leo Festiwalu, jedynie jako naiwności opowieści skierowanych do dzieci. Wyrażone tam nadzieje stanowiły przecież wyraz bardziej uniwersalnej wiary w człowieka i postęp. Oba dzieła powstały jednak w latach trzydziestych XX wieku i już wkrótce sami kompozytorzy przekonali się, jak okrutnie natura człowieka potrafi zawieść pokładaną w niej ufność.

Dwudziestowieczny niemiecki kompozytor Paul Hindemith angażował się w przedsięwzięcia mające przyciągać dzieci i młodzież do muzyki współczesnej już od drugiej połowy lat dwudziestych. Wsparł w tym czasie działania niemieckiej organizacji młodzieżowej pod nazwą Jugendbewegung i wspólnie z Hansem Mersmannem oraz Fritzem Jödem zaangażował się w działalność muzycznej gałęzi ruchu. Funkcja Hindemitha polegała przede wszystkim na dostarczaniu repertuaru dla zespołów amatorskich i kół śpiewaczych, które w błyskawicznym tempie powstawały w tym czasie w całej Republice Weimarskiej. Jego zaangażowaniu w edukację muzyczną sprzyjało też objęcie posady wykładowcy w berlińskiej Staatliche Hochschule für Musik. W efekcie pod koniec dekady kompozytor prawie całkowicie poświęcił się pisaniu muzyki dla dzieci oraz innego rodzaju muzyki użytkowej. Za sprawą Hindemitha w 1927 roku przedstawiciele Jugendmusikbewegung zaproszono na festiwal muzyki kameralnej w Baden-Baden. Ruch muzycznej edukacji dla młodzieży zwiększał swoje znaczenie, dzięki czemu pokrewne wydarzenie – festiwal Neue Musik Berlin – poświęcono już właśnie m.in. przedstawieniom teatralnym i pieśniom dla dzieci.

To tam 21 czerwca 1930 roku zaprezentowano po raz pierwszy *Wir bauen eine Stadt* (pol. *Budujemy miasto*) – muzyczne przedstawienie dla dzieci skomponowane przez Hindemitha do tekstu Roberta Seitzza. Premierowo sztukę wystawili uczniowie berlińskich szkół w wieku od ośmiu do dwunastu lat. Komponując utwór, autor brał pod uwagę sugestie młodych wykonawców wysuwane podczas prób. Miał kiedyś stwierdzić, że nigdy do tej pory nie spotkał się z tak bezkompromisową krytyką. Przedstawiona za pomocą piosenek prosta historia opowiada

o budowie miasta, tworzeniu jego struktur i instytucji, wyłącznie przez dzieci, które sprawować miały w nim również pełnię władzy. Powstało w ten sposób szczęśliwe miejsce, gdzie „dorośli nie mają nic do powiedzenia”. Opera odniosła duży sukces. Wykonywano ją na całym świecie oraz szybko przetłumaczono na wiele języków, m.in. francuski, angielski, włoski i hiszpański. Kompozytor wiedział, że utwór może być wykonywany w różnych okolicznościach, i przewidział zaangażowanie do niego teoretycznie dowolnej liczby wykonawców. Również forma kompozycji zakładała możliwość modyfikacji – usunięcia poszczególnych piosenek lub dodania nowych części, np. tańców czy nawet całych scen. Obsada instrumentalna poza trzema instrumentami „orkiestry” też nie była ustalona. Wykonania miały być przede wszystkim lekcją dla uczestniczących w nich dzieci, dopiero w drugiej kolejności artystycznym przeżyciem dla publiczności. Sukces opery spowodował powstawanie jej nowych wersji. Już w 1931 roku sam Hindemith opracował muzykę z widowiska w formie prostych utworów fortepianowych. Potem jednym z kompozytorów, którzy przygotowali jej opracowanie, był sam Luciano Berio. Na początku lat osiemdziesiątych doczekała się nawet interpretacji na instrumentach elektronicznych przez muzyków spod znaku Neue Deutsche Welle – Holgera Hillera, Thomasa Fehlmana oraz grupy Palais Schaumburg.

Paul Hindemith po dojściu do władzy nazistów został uznany przez ich kręgi za przedstawiciela „kulturowego bolszewizmu”. W 1936 roku wykonywanie jego muzyki zostało w III Rzeszy zakazane. Sytuację kompozytora pogarszało również żydowskie pochodzenie jego żony. W 1936 roku wyjechał na pewien czas do Turcji, a we wrześniu 1938 roku wyemigrował do Szwajcarii.

W czasie kiedy Hindemith opuszczał Niemcy, na konferencji w Monachium przypiętowany został los Czechosłowacji. Zdecydowana większość jej terenów albo stała się częścią III Rzeszy, albo weszła w skład państw z nią sprzymierzonych. Tym samym zapadł wyrok na czechosłowackich Żydów. Jednym z nich był kompozytor Hans Krása. Należał on do uczniów Alexandra von Zemlinsky’ego, ale nie ma dowodów na to, żeby odebrał gdzieś formalną edukację. Był zakorzeniony w tradycji klasyczo-romantycznej, jednak fascynowały go też nowe kierunki w muzyce, w szczególności impresjonizm. W okresie międzywojennym odnosił duże sukcesy. W 1923 roku wykonanie jego *Symfonii* w Bostonie poprowadził Siergiej Kusewicz. W 1933 roku praski Neues deutsches Theater wystawił jego operę *Verlobung im Traum* (pol. *Zaręczyny we śnie*). 10 sierpnia 1942 roku artysta trafił do utworzonego na terenie Protektoratu Czech i Moraw obozu koncentracyjnego

Theresienstadt, w którym znalazł się razem z innymi czeskimi kompozytorami – Viktorem Ullmannem, Gideonem Kleinem i Pavelem Haasem. Cała czwórka w październiku 1944 roku została przewieziona do Auschwitz-Birkenau, gdzie wszyscy poza Kleinem zostali zamordowani w komorach gazowych. Klein stracił życie parę miesięcy później w obozie pracy Fürstengrube koło Katowic. Jako więźniowie artyści nie przestali tworzyć i angażowali się w organizowanie na terenie obozu koncentracyjnego życia kulturalnego.

Jednym z utworów skomponowanych przez Hansa Krásę w Theresienstadt była *Uwertura na małą orkiestrę*. Ocalali więźniowie wspominali, że powstała ona na rozkaz władz obozu jako wprowadzenie do skomponowanej wcześniej opery dla dzieci pod tytułem *Brundibár* i właśnie w tej roli zostanie zaprezentowana podczas finałowego koncertu tegorocznej odsłony Leo Festiwalu. Sama opera powstała w 1938 roku w odpowiedzi na ogłoszenie konkursu na utwór dla dzieci zorganizowanego przez czeskie Ministerstwo Edukacji. Premiera przedstawienia miała miejsce w 1942 roku w sierocińcu na terenie żydowskiego getta w Pradze. Kiedy sztukę zaprezentowano tam po raz pierwszy, Krása był już w obozie koncentracyjnym. W Theresienstadt kompozytor opracował *Brundibára* na nowo, korzystając z wyciągu fortepianowego opery przywiezionego przez Rudolpha Freudenfelda, który dyrygował premierowym wykonaniem i który trafił do obozu niedługo po Krásie. W obozowej rzeczywistości *Brundibára* wystawiono po raz pierwszy we wrześniu 1943 roku. Libretto opowiada historię rodzeństwa – Aninki i Pepička – które, śpiewając i tańcząc na ulicy, próbuje zebrać pieniądze na mleko dla chorej matki. Zły kataryniarz – tytułowy Brundibár – widzi w nich konkurencję i nie pozwala im występować. Dopiero następnego dnia bohaterowie tworzą większy chór z dziećmi z wioski, z pomocą zwierząt przeganiają zazdrosnego grajka i szybko zbierają pieniądze na mleko dla mamy.

Produkcja stała się obozowym przebojem. Wystawiono ją tam aż pięćdziesiąt pięć razy, pozwalając przynajmniej na chwilę odwrócić uwagę dzieci z Theresienstadt od horroru zbrodni, których były ofiarami. Fakt ten dostrzegły władze obozu i niemiecka propaganda zaczęła wykorzystywać przedstawienia do własnych celów. Na jedno z nich zaproszono przedstawiciela Międzynarodowego Czerwonego Krzyża, który dokonywał inspekcji obozu. Fragmenty produkcji sfilmowano też na potrzeby filmu *Der Führer schenkt den Juden eine Stadt* (pol. *Hitler daje Żydom miasto*). Spektakle miały być dowodem humanitarnego traktowania uwięzionych. Rzeczywistość była oczywiście zupełnie inna. Niemal wszystkie

dzieci występujące w przedstawieniach *Brundibára*, podobnie jak Hans Krása, zostały przetransportowane do obozu w Auschwitz i zamordowane.

Barnaba Matusz

Chór Chłopięcy NFM:

Stanisław Adamus, Adolf Berezowski, Tymon Drewnowski, Andrzej Franc, Jacek Gaura, Stanisław Gaura, Julian Gbur, Bruno Górski, Franciszek Gurgul, Paweł Gurgul, Miłosz Huniak, Tomasz Jakubczyński, Maksym Kawałko, Mateusz Kępski, Jan Knychas, Kazimierz Kosendiak, Błażej Kuczyński, Maksymilian Mulawa, Bartosz Niemiec, Piotr Pelczar, Stanisław Piekarek, Dariusz Romanowicz, Artur Rudnicki, Marcin Siciński, Kacper Sobieraj, Jan Szewczuk, Antoni Szydło, Jan Szydłowski, Józef Undak, Mateusz Złomek

Chór Dziewczęcy NFM:

Zuzanna Altman, Maja Atamańczuk, Dobrawa Biedka, Małgorzata Broda, Milena Brząkała, Paula Buczak, Emilia Bylewska, Julia Chyra, Sara Ciskowska, Aleksandra Czajka, Julia Dworczyk, Pola Gałęska, Oliwia Gołos, Wiktoria Hołubicka, Bianka Jarońska, Antonina Jarosz, Julia Jaśkiewicz, Milena Kluczyńska, Jaśmina Kotusz, Kalina Kowal, Hanna Kubiak, Jagoda Lipska, Julita Łobos, Weronika Malec, Oliwia Mikołajczuk, Zuzanna Mochniej, Otylia Muranowicz, Beata Okulewicz, Lena Paczek, Emilia Paczek, Nina Paszek, Nadia Pęciak, Magdalena Prestini, Maria Prochorowicz, Aleksandra Renkas, Klaudia Rudnicka, Wera Rydz, Emilia Skrok, Zuzanna Steinmetz, Helena Steinmetz, Julia Szymczakowska, Izabella Winnik, Zuzanna Wolska, Zofia Woźniak, Kalina Zamośny, Alicja Ziółtek, Antonina Zydek

NFM Orkiestra Leopoldinum:

Magdalena Ziarkowska-Kořacka, Anna Pozdiejewa, Anna Szuffat, Arkadiusz Pawluř – I skrzypce

Agata Kasperska, Tymoteusz Rapak, Dorota Pindur – II skrzypce

Michař Micker, Tomasz Pstrokoński-Nawratil – altówki

Marcin Misiak, Monika Łapka – wiolonczele

Mirořlaw Mały – kontrabas

Monika Winczewska* – flet

Andrzej Ciepliński*, Piotr Wybraniec* – klarnety

Aleksander Kobus*, Seweryn Wróbel* – trąbki

Luis Martínez Molines*, Miřosz Rutkowski*, Adrian Schmid* – kotły, instrumenty perkusyjne

Anna Rutkowska-Schock* – fortepian

* gościnnie

Biogramy artystów dostępne na:

nfm.wroclaw.pl/festiwale/leo-festiwal

NFM.WROCLAW.PL

Organizator:

NFM – instytucja kultury miasta Wrocławia współprowadzona przez:

Wrocław miasto spotkań

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Mecenas NFM:

Mecenas
Edukacji NFM:

Partner NFM:

Mineral Zdrój